

Marko Dragić
Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet
HR-21000 Split, Poljička cesta 35
mdragic@ffst.hr

IZNIMNO VRIJEDNA MONOGRAFIJA IVANA MIMICE *DI SI POŠLA LIPA ZVIZDA*

(usmene i pučke pjesme moliških Hrvata), Književni krug Split;
Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu, Split, 2017. 272 str.¹

Samozatajni prof. emeritus dr. sc. Ivan Mimica dao je neizmjeran doprinos duhovnosti Splita i Dalmacije. Jedan je od utemeljitelja Književnoga kruga u Splitu. Dugogodišnji je profesor, ravnatelj te dekan na Višoj pedagoškoj školi u Splitu. Dobitnik je Nagrade grada Splita 1970. godine za osobite uspjehe u odgoju i obrazovanju studenata. Počasno zvanje profesor emeritus dodijeljeno mu je 2003. godine za »priznatu nastavnu i znanstvenu izvrsnost te zasluge za napredak i razvitak Sveučilišta u Splitu«. Godine 2006. dodijeljena mu je nagrada „Kruno Prijatelj“ koju dodjeljuje Slobodna Dalmacija za znanost. Ivan Mimica najzaslužniji je za otvaranje Odjela za humanističke znanosti u Splitu 2001. godine koji je 2005. godine stapanjem s Visokom učiteljskom akademijom prerastao u Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu. Najnoviju monografiju *Di si pošla lipa zvizda* (usmene i pučke pjesme moliških Hrvata) Ivan Mimica komponirao je od dva dijela. Prvi dio naslovljen je *Usmene i pučke pjesme molizanskih Hrvata*. To je opsežna znanstvena studija u kojoj autor piše o kulturnim i povijesnim prilikama kada su se Hrvati bježeći od Turaka u drugoj polovici 15. stoljeća, nastanili u srednjoj Italiji, u pokrajini Molise. Ondašnji Hrvati nazivaju se moliškim ili molizanskim. Ugledni filolog, molizanski Hrvat Mario Spadanuda, ističe da je jedino pravilno koristiti se nazivom molizanski. Stoga se i autor monografije koristi tim nazivom.

Ugovorom o pravima i zaštiti manjina između Republike Hrvatske i Republike Italije od 15. studenoga 1996. godine molizanski Hrvati priznati su kao hrvatska manjina. Molizanski Hrvati danas su mala zajednica; 1961. godine brojila je 4053 žitelja, a 1983. samo 2531, navodi Mimica.

O dolasku u Molise sačuvane su predaje da je Hrvate predvodio vojvoda Mirko. Kao dokaz za to autor s pravom navodi da je u Kruču (Živavodi) čest antroponim Mirko kao i činjenica da su potomci vojvode Mirka imali najljepšu zemlju. U selu Bačini kod Ploča početkom 20. stoljeća postojale su ruševine dvora, a prema tadašnjoj tradiciji bili su to ostatci Mirkovih dvora. Bježeći pred Turcima, Hrvati su sa svojih pradjedovskih ognjišta u novu domovinu jedino donijeli svoju nematerijalnu kulturnu baštinu, u kojoj je posebno mjesto zauzimala tradicijska usmena književnost.

Upravo kod molizanskih Hrvata zabilježena je najstarija bugarščica. Najbolji proučavatelj bugarščica Josip Kekez te je pjesme nazvao hrvatskim državotvornim

1 Prikaz je pod naslovom „Iznimno vrijedna monografija Ivana Mimice ‘Di si pošla lipa zvizda’“ objavljen u časopisu *Suvremena pitanja* 25, 2018., str. 179–183.

pjesmama te je ustvrdio da je najstarija bugaršćica *Tamnovanje vojvode Sibirjanin Janka* zapisana posljednja:

Ora' vija' se nad gradom Smederevom.
 Nitkore ne čaše s njime govoriti,
 nego Janko vojvoda govoraše iz tamnice:
 »Molim ti se, orle, sidi malo niže
 da s tobome progovoru. Bogom te brata zimaju,
 pođi do smederevske gospode da s' mole
 slavnomu despotu da m' otpusti iz tamnice smederevske.
 I ako mi Bog pomože i slavni dispot pusti
 iz smederevske tamnice, ja te ću napitati
 crvene krvce turečke, beloga tela viteškoga.«

Ta bugaršćica pjeva o Janku Sibirjaninu (Janošu Hunyadiju, Hunyad; Erdelj, 1387. – Zemun, 1456.) jednom od najistaknutijih i najuspješnijih boraca protiv Turaka. Godine 1448. prodro je na Kosovo, ali je izdajom raškoga despota Đurđa Brankovića zaslužjen. Oslobođen je uz veliku otkupninu. Obranio je 1456. godine Beograd i 11. kolovoza te godine umro. Otac je ugarskoga kralja Matije Korvina. Omiljen je u Hrvata i Srba koji i danas o njemu pripovijedaju. Bugaršćicu najčešće nazivanu *Tamnovanje vojvode Sibirjanin Janka* zapisao je Ruggero de Paziienza 1. lipnja 1497. g. (četvrtkom) u mjestu Gioia del Colle nedaleko od Barija. Plešući, pjevali su je prognani Hrvati iz Bosne i Hercegovine i Dalmacije u čast kraljice Izabele del Bolzo. Mimica nadalje piše o jezičnim značajkama molizanskih Hrvata te o sabiranju i publiciranju usmene pjesničke građe. Pritom autor navodi da su istraživačima na periferiji interesa ostali usmeno-pjesnički ostvaraji. Autor se u svojoj monografiji koristio zapisima Giovannija de Rubertisa iz Kruča, Graziadija Ascolija i Rista Kovačića iz Boke kotorske. Ti zapisi nastali su u drugoj polovici 19. stoljeća. Risto Kovačić najviše pjesama je zapisao od Antonije Matasse (87 god.) i Concete Silvestri, djev. Vetta (82 god.).

Autor posebno ističe ugledne Spliciāne: odvjetnika Josipa Smodlaku i prof. Josipa Barača koji su u nekoliko navrata boravili u Moliseu istražujući život, običaje i usmeno-književnu baštinu naših sunarodnjaka tamo. Barač je u Kruču 1904. godine zapisao: »Puk rado pjeva u mnogim prigodama: poslije večere o badnjem dne, kad nose momci smrčke po selu pred kućna vrata seoskih djevojaka, pa o pokladama, u prvoj polovini mjeseca maja, pa i kad se ide u 'maslin'. No sve te pjesme pjevaju talijanskim tekstom.«

Mimica piše kako Barač 1904. godine navodi da je u Kruču »prije šezdesetak godina u narodu životarila hrvatska riječ.«

Profesor Riccardo Orel iz Gorizije od 1954. do 1963. godine boravio je u Moliseu desetak puta prikupljajući pjesme i napjeve. U Mundimitru je zapisao pjesmu *Di si pošla lipa zvizda* prema kojoj je prof. Mimica dao naslov svoje monografije.

Pišući o izvorima usmenog pjesništva i analizi važnijih ostvarenja, Ivan Mimica je, s pravom, ustvrdio da zapisana i sačuvana usmena poezija molizanskih Hrvata količinski nije velika, ali je vrlo zanimljiva i vrijedna »i za same žitelje Kruča, Mundimitra i Stifilića, i za hrvatsku usmenu književnost i za znanost o usmenoj književnosti uopće.«

Zabilježeni su primjeri ljubavnih, vjerskih, šaljivih, obrednih i ophodnih pjesama te naricaljki, pjesama uz rad. Među sačuvanim pjesmama najbrojnije su inačice o Ivanu Karloviću. Njih su slušali i zapisivali ili snimali gotovo svi istraživači u sva tri hrvatska naselja, i to od sredine druge polovice 19. st. do kraja šezdesetih godina 20. stoljeća. Pjesme o banu Ivanu Karloviću (? 1485. – Medvedgrad, 9. kolovoza 1531.) svjedoče o interesu molizanskih Hrvata za domovinu iz koje su morali pobjeći, kao i ponos na junake svoga roda koji su se borili protiv Turaka. Takav je bio i Ivan Karlović, hrvatski ban od 1521. do 1524. te od 1527. do 1531. godine, koji se dokazao kao vrsni organizator i borac u obrani hrvatskih zemalja od Turaka.

Zanimljivi su i zapisi prvosvibanjskih običaja, obreda, ophoda i usmenih lirskih prigodnih pjesama.

U zbirci *Narodne pjesme molizanskih Hrvata u srednjoj Italiji* Božidar Vidov 1968. godine objavio je tekst i melodiju pjesme iz Stifilića *Tam na dole jena crikvica*:

Tam na dole je 'na crikvica,
dve golubice zgužu,
Mater Boži budu:
»Ustani se, Mâle,
ke sad ti nosu
sina na križ!
Dol' križa kaplje krv
zgor oltare gred.
Angeli ga kupu,
na nebu ga nosu.«
Mat' se maravilja,
ke misa sinjina
sa govore
se govore
u alta voč,
ke Bog je umbra na Kroč.
»Sa plačete nu votu,
plačete dvi vote,
plačete tri vote,
semaj Boga maš tu plakat.«

Diljem Hrvatske i Bosne i Hercegovine, i drugdje gdje žive Hrvati katolici, i danas je u usmenom optjecaju dijaloška molitva *Crkvice se gradi* sa sličnim motivima kao u navedenoj molitvi molizanskih Hrvata.

Autor korektno navodi 127 bilješki. Monografija sadrži sažetke na engleskom i talijanskom jeziku.

Prof. Mimica nakon studije navodi 73 usmeno-književna primjera koje je žanrovski klasificirao na: Pjesme o Ivanu Karloviću; Šaljive o Ivanu Karloviću; Ljubavne pjesme; Šaljive pjesme; Svibanjske pjesme; Religiozne pjesme; Tužbalice; Uspavanke i basme; Stihovane poslovice.

Poslije pjesama autor navodi važniju literaturu, potom rječnik te podatke o pjesmama i pogovor.

Monografija poetskoga naslova *Di si pošla lipa zvizda* (usmene i pučke pjesme moliških Hrvata) golem je doprinos hrvatskoj filologiji. Njezina iznimna važnost

ogleda se u izvršnoj studiji, primjerima koji su objedinjeni, znalački klasificirani te na hrvatskom jeziku molizanskih Hrvata publicirani. Uz ostale vrijednosti i monografija *Di si pošla lipa zvizda* prof. emeritusa Ivana Mimice intravenozno će ući u korpus hrvatske filologije.

Monografija je dobro došla teoretičarima i povjesničarima hrvatske književnosti, jezikoslovcima, etnologima, antropologima, povjesničarima i svim poštovateljima nematerijalne tradicijske kulturne baštine. Uz ostalo, i zbog toga profesoru Mimici dugujemo zahvalnost!